

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет психології

Кафедра загальної та клінічної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКУМ З КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Освітня програма “Реабілітаційна психологія”

Спеціальність 053 “Психологія”

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «28» серпня 2020 р.

м. Івано-Франківськ – 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	ПРАКТИКУМ З КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
Викладач (-і)	кандидат психологічних наук, доцент Мирослава Миронівна Кулеша-Любінець
Контактний телефон викладача	596066
Е-mail викладача	lyubinets@ukr.net
Формат дисципліни	очна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	кожна 4-а середа місяця
2. Анотація до курсу	
<p>Предметом вивчення курсу «Практикум з клінічної психології» є клініко-психологічна диференціальна діагностика розладів психіки, алгоритм клініко-психологічної діагностики та інтервенції особам з межовими розладами, розладами вищих психічних функцій. Дисципліна поєднує теоретичні та прикладні аспекти таких галузей знань як «Клінічна психологія», «Психодіагностика», «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Психофізіологія» та ін.</p>	
3. Мета та завдання курсу	
<p>Мета: розширити теоретичні уявлення про особливості клініко-психологічної діагностики розладів психіки у дітей та дорослих; сформувати практичні навички застосування валідного та надійного клініко-психологічного інструментарію для діагностики психічних та соматичних розладів та використання основних методів психологічної допомоги.</p> <p>Завдання: формування здатності аналізувати закономірності розладів психіки та поведінки особи; визначення критеріїв клініко-психологічного дослідження та алгоритму його проведення; оволодіння навичками використання валідного та надійного клініко-психологічного інструментарію, аналізу отриманих результатів, формування аргументованих висновків та рекомендацій; ознайомлення студентів зі специфікою психологічної допомоги особами з психічними та соматичними розладами.</p>	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>Загальні компетентності</p> <p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p>	

Спеціальні компетентності

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК5. Здатність використовувати валідний і надійний клініко-психодіагностичний інструментарій, аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту, заходи промоції збереження здоров'я населення

Результати навчання

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку розладів психіки особи.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) для діагностики розладів психіки.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР15. Вміти розробляти та впроваджувати індивідуальну програму психологічної реабілітації.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження і відновлення психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин (денна / заочна форма навчання)
Лекції	16 / 6
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 / 6
самостійна робота	76 / 78

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
6	053 Психологія	3 курс	Вибірковий

Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Змістовий модуль 1. Тема 1. Теоретичні та методологічні основи практикуму з клінічної психології</p> <p>1. Предмет, завдання та основні розділи клінічної психології. 2. Зв'язок клінічної психології із суміжними дисциплінами. 3. Коротка історія становлення клінічної психології. 4. Поняття про деонтологію та біоетику в клінічній психології. 5. Диспут на тему: Невирішені питання клінічної психології в Україні.</p>	<p>Лекція - 2 год, Семінарське /практичне заняття - 2 год.</p>	1,4,5,6,7,8,9	- заповнити таблицю «Галузі клінічної психології» (графи: галузі/характеристика). У таблиці дає характеристику не менше 5-ти галузей клінічної психології, 8/10	Усне (письмове) опитування - 5 б самостійна робота – 2 б	2 тиждень
<p>Тема 2. Здоров'я, хвороба, реєстр-синдроми у клінічній психології</p> <p>1.Зміст поняття «здоров'я» та «хвороба» в клінічній психології. 2.Фази (етапи) розвитку</p>	<p>Лекція – 2 год., Семінарське /практичне заняття – 2 год.</p>	1,2,4,5,6,7,8,9	-зробити асоціативний малюнок-схему патопсихологічних реєстр-синдромів (структура: ознаки/причини/наслідки/обов'язкові методи діагностики), 8/10	Усне (письмове) опитування - 5 б самостійна робота – 2 б	3 тиждень

<p>психічних порушень. 3.Основні етапи та чинники виникнення психічних та поведінкових розладів. 4.Критерії розмежування психологічних феноменів та реєстр-синдромів</p>					
<p>Тема 3. Особливості та завдання клініко-психологічної діагностики 1.Індивідуально-орієнтований, патогенний та салютогенний підходи у клініко- психологічному дослідженні. 2. Структура клініко-психологічного дослідження. 3. Завдання нейропсихологічної, патопсихологічної діагностики осіб. 4. Проективна психодіагностика у клінічній психології. Практикум. Дві проективні методики, які студенти підібрали, провести в групі у парі, проаналізувати отримані результати (2 б.)</p>	<p>Лекція – 2 год., Семінарське /практичне заняття – 2 год.</p>	<p>1,4,5,6,7,8,9,11,12</p>	<p>-заповнити таблицю «Завдання психодіагностичного дослідження у клінічній психології» (графи: тип дослідження / завдання). -підібрати 5 проективних методик для психодіагностики у клінічній психології, дві методики провести у парі, проаналізувати отримані результати, узагальнити досвід, 8/10</p>	<p>Усне (письмове) опитування - 5 б самостійна робота – 2+2 б.</p>	<p>4 тиждень</p>

<p>Тема 4. Методи дослідження в клінічній психології</p> <p>1.Поняття та структура клінічного інтерв'ю. П'ятикрокова модель інтерв'ю (за А.Айві).</p> <p>2.Психотехніки діагностичного вислуховування.</p> <p>3. Генетико-моделюючий метод.</p> <p>4. Дослідження окремих випадків хвороби. Метод продуктів діяльності у клінічній психології.</p> <p>5. Практикум. Провести клінічне інтерв'ю в групі в парах; проаналізувати отримані результати, узагальнити досвід (6 б.)</p>	<p>Лекція – 2 год., семінарське заняття - 4 год.</p>	<p>1,4,5,6,7,8,9,11,12</p>	<p>-заповнити таблицю «Метод впливу у процесі інтерв'ю» (за А Айві) (графи: метод, опис, функція в процесі інтерв'ю). Джерело: Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навчальний посібник / укл. Ю.Ніконенко. К., 2016. 369 с.</p> <p>- скласти та провести клінічне інтерв'ю в групі в парах; проаналізувати отримані результати, узагальнити досвід, 7/10</p>	<p>Усне (письмове) опитування - 5 б самостійна робота – 2+6 б. Тестування за модулем №1 - 10 б.</p>	<p>5 тиждень</p>
<p>Змістовий модуль 2. Тема 5. Основні методи психодіагностики межових станів</p> <p>1.Методи діагностики невротичних розладів.</p> <p>2.Методи діагностики акцентуацій характеру та розладів особистості.</p> <p>3. Особливості психодіагностики межових розладів у дитячому віці.</p> <p>4. Алгоритм</p>	<p>Лекція – 2 год., Семінарське /практичне заняття - 2 год.</p>	<p>1,4,5,6,7,8,9,11,12</p>	<p>- законспектувати 4 рівні та схему психологічної дезадаптації особи Джерело: Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навчальний посібник / укл. Ю.Ніконенко. К., 2016. С.210-212.</p> <p>-визначить акцентуацію характеру двох із відомих вам літературних героїв чи кіногероїв</p>	<p>Усне (письмове) опитування - 5 б самостійна робота – 2+2 б.</p>	<p>6 тиждень</p>

<p>психологічної допомоги особі з межовими розладами.</p> <p>5. Практикум.</p> <p>Обговорення типів акцентуацій характеру двох із відомих студентам літературних героїв чи кіногероїв (2 б.)</p>					
<p>Тема 6. Основні методи патопсихологічної діагностики</p> <p>1. Поняття про патопсихологічне тестування.</p> <p>2. Особливості визначення психічного статусу хворого (розлади свідомості, поведінкової сфери, сприймання, мислення, пам'яті, уваги, емоцій).</p> <p>3. Особливості патопсихологічної діагностики у дитячому віці.</p> <p>4. Алгоритм психологічної допомоги особі з психічними розладами.</p>	<p>Семінарське /практичне заняття - 2 год.</p>	1,4,5,6,7,8,9,11,12	<p>-законспектувати особливості проведення патопсихологічного дослідження у дитячому віці, 7/10</p>	<p>Усне (письмове) опитування - 5 б</p> <p>самостійна робота – 2 б</p>	7 тиждень
<p>Тема 7. Основні методи нейропсихологічної діагностики</p> <p>1. Поняття про нейропсихологічне дослідження.</p>	<p>Лекція – 2 год.,</p> <p>семінарське заняття - 2 год.</p>	1,4,5,6,7,8,9,10	<p>-заповнити таблицю «Основні клініко-нейропсихологічні синдроми і симптомокомплекси</p>	<p>Усне (письмове) опитування - 5 б</p> <p>самостійна робота – 2 б</p> <p>Контрольна робота</p>	8 тиждень

<p>2. Діагностика основних клініко-нейропсихологічних синдромів та симптомокомплексів.</p> <p>3. Особливості нейропсихологічної діагностики у дитячому віці.</p> <p>4. Алгоритм психологічної допомоги особі з ураженнями вищих психічних функцій.</p> <p>5. Практикум. Здійснити підбір нейропсихологічних методик для діагностики афазії, агнозії, порушення схеми тіла, апраксії, аграфії, акалькулії (2 б.)</p>			<p>порушень вищих психічних функцій» (графи: види порушень/локалізація в мозку/методи діагностики)</p> <p>Джерело: Чабан О.С., Гуменюк М.М., Вербенко В.А. Нейропсихологія (лекції та додаткові матеріали). Тернопіль: ТДМУ, 2008. 92 с., 7/10</p>	<p>– 10 б</p>	
<p>Тема 8. Психологія лікувальної взаємодії та психологія хворого. Практикум. Робота у групах. Студенти обговорюють підготовлені алгоритм психодіагностики та програму психологічної реабілітації дорослого. Обирають один алгоритм психодіагностики і одну програму психологічної реабілітації і презентують (6 б).</p>	<p>С/практичне заняття - 2 год.</p>	<p>1,4,5,6,7,8,9</p>	<p>-розробити алгоритм психодіагностики та програму психокорекції розладу психіки у дорослого. Алгоритм діагностики включає: тема, мета, діагностичні інструменти, обґрунтування доцільності їх використання. Програма психокорекції включає: тему, мету, завдання, план, назви та призначення психотехнік, 7/10</p>	<p>Усне (письмове) опитування - 5 б самостійна робота – 6 б Тестування за модулем №2-10 б.</p>	<p>9 тиждень</p>

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу

Оцінювання навчальних досягнень студентів за усіма видами навчальних робіт проводиться за поточним підсумковим контролюми. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться в усній та письмовій формі (опитування, тестування, контрольна робота, самостійна робота). Підсумковий контроль здійснюється у формі двох тестувань за змістовими модулями.

Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	
Усні та письмові відповіді – 20 Тестування за модулем №1 - 10 Самостійна робота – 16				Усні та письмові відповіді – 20 Тестування за модулем №2 – 10 Самостійна робота – 14					100
Контрольна робота – 10									

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, де 40 балів відводиться на усне та письмове опитування студентів, 20 балів – на оцінку двох тестувань, 30 балів – на виконання самостійної роботи та 10 балів – на контрольну роботу.

Залік з курсу «Практикум з клінічної психології» виставляється за загальною сумою балів з усіх виконаних завдань, що передбачені робочою програмою.

Самостійна робота студентів забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів. Результати цієї підготовки виявляються в активності студента на заняттях, при виконанні ним контрольних робіт, тестових завдань й інших видів робіт. Самостійна робота студентів оцінюється залежно від виду роботи. За конспектування матеріалів з актуальних питань практикуму з клінічної психології, заповнення таблиць і створення асоціативного малюнку-схеми, підбір методів психодіагностики, аналіз акцентуацій характеру героїв художніх творів/ фільмів – 2 бали; за проведення клінічного інтерв'ю, розробку алгоритму психодіагностики та програми психокорекції розладу психіки (поведінки) у дорослих – 6 балів. Сукупна кількість балів за самостійну роботу – 30 балів.

Вимоги до оцінювання самостійної роботи студентів:

Завдання, які оцінюються у 2 бали: 2 бали виставляється у тих випадках, якщо завдання здані вчасно і в повному обсязі з дотриманням правил академічної доброчесності. 1 бал виставляється, якщо завдання не здано у повному обсязі або невчасно. 0 балів виставляється, якщо завдання не здано.

Завдання, які оцінюються у 6 балів: 6-5 балів виставляється, якщо завдання виконані вчасно і в повному обсязі з дотриманням правил академічної доброчесності, є креативними, відповідає обраній темі і меті, правильно побудовані питання чи підібрані методики діагностики та корекції.

4-3 бали виставляється, якщо завдання здано вчасно і у повному обсязі, проте є помилки. Завдання виконана не в повному обсязі, або дещо не відповідає обраній темі чи вимога певні неточності у формулюванні запитань, питання однотипні. Методики підібрані з не в повному обсязі.

2-1 бал виставляється, якщо завдання не здано у повному обсязі або невчасно, питання сформульовані невірно, методики підібрані з помилками. 0 балів виставляється, якщо завдання не виконано.

Для оперативного опитування студентів на семінарських заняттях використовують **тестовий контроль знань**, що містить завдання з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих, завдання на встановлення правильної відповідності, завдання на встановлення правильної послідовності. Сукупна кількість балів за тестування за змістовий модуль – 10 балів.

Шкала оцінювання заліку

Університетськ а	Національна	Шкала ECTS
90 – 100	Зараховано	A
80 – 89		B
70 – 79		C
60 – 69		D
50 – 59		E
26 – 49	Не зараховано	FX
0-25		F

Вимоги до письмової роботи

Контрольна робота студентів максимально оцінюється у 10 балів. При цьому. 9-10 б. виставляється, коли питання контрольної роботи розкриті повністю, наведені приклади описаних явищ, подано обґрунтування виникнення того чи іншого явища. 8-7 б. виставляються у разі недостатнього аналізу явища, наведено лише один приклад, питання розкрито не в повній мірі, проте

	студент дав відповіді на всі питання. 6-5 б. за контрольну роботу виставляється, коли студент не відповів на одне питання контрольної роботи, дав часткові відповіді на решта і не навів приклади описаних явищ. 4-3 б. виставляється, коли студент не відповів на половину питань, проте дав часткові малозмістовні відповіді на решта. 2-1 б. виставляється студенту, який не відповів на жодне питання, або у відповідях не розкритий зміст питання.
Семінарські заняття	Оцінюються за 5-ти бальною системою. При цьому, студенти здійснюють огляд літератури за ключовими поняттями теми, анотують та конспектують першоджерела, оформляють відповіді на питання семінару, розглядають клінічні випадки, дискутують з приводу психодіагностики та психологічної допомоги особам з розладами психіки. Усне опитування студентів може здійснюватись індивідуально або фронтально. Загальний бал за цей вид роботи по кожному змістовому модулю виводиться з середнього балу за всі усні і письмові відповіді, помноженому на 4.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих освітньою програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Пропущені заняття відпрацьовуються протягом місяця (усно або ж за допомогою тестів) після пропущеного заняття. Самостійна робота (конспект) повинні бути здані до завершення змістового модуля з теми.

7. Політика курсу

Політика курсу спрямована на активну взаємодію у групі студентів, атмосферу доброзичливості з дотриманням правил академічної доброчесності. Відрацювати пропущені заняття студенти зможуть письмово (виконати тести та ін.) або усно протягом місяця після пропущеного заняття. Написання контрольної роботи та виконання самостійної роботи є обов'язковим. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, виконують всі завдання згідно вимог, проходять тестування. У випадку невиконання студентами вищезначених вимог, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) студент буде недопущений до здачі заліку. Якщо за залік студент отримує незадовільну оцінку, він має можливість перездачі заліку за талоном №2, у разі незадовільної оцінки пропонується перездача за талоном №3 за участю комісії. У випадку нездачі заліку за талоном №3, студентам пропонують повторне вивчення дисципліни.

8. Рекомендована література

Основна:

1. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.
2. Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я: теорія та практика. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 338с.
3. Дж.Герман Психологічна травма та шлях до видуження: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 424 с.
4. Клінічна психодіагностика: практикум / Редактор-упорядник проф. М.В.Миколайський. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2006. – 228 с.

5. Клінічна психологія: словник-довідник / Авт.- уклад. С. В. Діденко К.: Академвидав, 2012. – 320 с.
6. Максименко С. Д. Медична психологія / [Максименко С.Д., Цехмістер Я.В., Коваль І. А., Максименко К. С.]; за заг. ред. С. Д. Максименка – К., 2014. – 520 с.
7. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика: методичні рекомендації для студентів ф-ту психол / М. І. Мушкевич. – Луцьк, 2006. – 170 с.
8. Никоненко Ю. П. Клінічна психологія: навчальний посібник / укл. Ю.Никоненко. К., 2016. 369 с.
9. Федосова Л. О. Клінічна психологія: навчальний посібник / Л. О. Федосова. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2013. – 248 с.
10. Чабан О.С., Гуменюк М.М., Вербенко В.А. Нейропсихологія (лекції та додаткові матеріали). Тернопіль: ТДМУ, 2008. С.76-83.
11. Блейхер В.М. Патопсихологическая диагностика / В.М. Блейхер, И.В.Крук. – К., 1986. – 280 с.
12. Соммерз-Фланаган Дж. и Р. Клиническое интервьюирование. – М., 2006. – 672 с.

Допоміжна:

1. Закон України про психіатричну допомогу. – К. : Сфера, 2000. – 50 с.
2. Кулеша-Любінець М. М. Вплив фізичного Я-образу на стресостійкість чоловіків зрілого віку з цукровим діабетом [Електронний ресурс] / М. Кулеша-Любінець, М. Петрів // Матеріали XXXII Міжнародної науково-практичної інтернет- конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав- Хмельницький, 29-30 жовтня 2016 р.) – Режим доступу : <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/conf/35/cat/11.> - С. 80-83.
3. Кулеша-Любінець М. М. Особливості копінг-стратегій в осіб з ішемічною хворобою серця [Електронний ресурс] / М. Кулеша-Любінець // Збірник наукових праць: психологія Вип. 21. – Івано-Франківськ, 2016. – С.134-141. – Режим доступу: [http://www.journals.pu.if.ua/index.php/psp/article/view/1424/0.](http://www.journals.pu.if.ua/index.php/psp/article/view/1424/0)
4. Максимова Н. Ю. Основи дитячої патопсихології: навч. посіб. / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. С. Піскун. – К.: Главник, 2008. – 158 с.
5. Міжнародний класифікатор хвороб. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародний_класифікатор_хвороб.
6. Москалець В. П. Психічне вигорання – реальність чи вигадка? / В. П. Москалець, Т. Колтунович // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – №1. – С.58-65.
7. Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ.. Д.Бусько, наук. ред.. К.Явна (Серія «Сам собі психотерапевт»). – Львів: Вид-во УКУ : Свічадо, 2014. – 120 с.
8. Протокол з діагностики та терапії ПТСР NICE. Режим доступу: <http://ipz.org.ua/index.php/vydavnytstvo/94-knyhy-3/190-protokoly-z-diahnostyky-ta-terapii-ptsr-nice-2>

9. Селюцький А. І. Психопатологія дитячого віку / А. І. Селюцький. К., 1997. 295 с.
10. Синапсис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipz.org.ua/index.php/vydavnytstvo/94-knyhy-3/190-protokoly-z-diahnostyky-ta-terapii-ptsr-nice-2>.
11. Уніфікований клінічний протокол первинної вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної психології. Депресія [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://moz.gov.ua/docfiles/dn_20141225_1003dod.pdf
12. Ананьев В.А. Практикум по психологии здоровья. Методическое пособие по первичной специфической и неспецифической профилактике / В. А. Ананьев. – СПб., 2007. – 320 с.
13. Большаков В. Ю. Психотренинг. Социодинамика, игры, упражнения / В. Ю. Большаков. – СПб., 1996. – 379 с.
14. Бурно М. Е. Клиническая психотерапия. Изд. 2-е, доп. и перераб. – М.: Академический Проект; Деловая книга, 2006. – 800 с.
15. Бурлачук, Л.Ф. Психология жизненных ситуаций / Л.Ф. Бурлачук, Е.Ю. Коржова. – М.: Медицина, 1998. – 263 с.
16. Венгер А. Л. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство / А. Л. Венгер. – М., 2003.
17. Гройсман А. Л. Клиническая психология, психосоматика и психопрофилактика: Монография / А. Л. Гройсман. – М., 2002. – 452 с.
18. Захаров А. И. Происхождение детских неврозов и психотерапия / А. И. Захаров. – М., 2006.
19. Исаев Д. Н. Детская медицинская психология. Психологическая педиатрия / Д. Н. Исаев. СПб.: Речь, 2004. – 348 с.
20. Кабанов М. М. Методы психологической диагностики и коррекции в клинике / Кабанов М. М., Личко А. Е., Смирнов В. М. – Л: Медицина, 1983. – 312 с.
21. Коломинский Я.П. Психическое развитие детей в норме патологии : психологическая диагностика, профилактика и коррекция / Я.П.Коломинский, Е.А.Панько, С.А.Игумнов. – СПб.: Питер, 2004. – 480 с.
22. Кондрашихина О.А. Психогенетика: учебное пособие / О.А.Кондрашихина. – К., 2014. – 168 с.
23. Крайг Г. Психология развития / Г. Крайг, Д. Бокум. – СПб., 2005. – 940 с.
24. Леонгард К. Акцентуированные личности [Електронний ресурс] / К. Леонгард. – К., 1981. – 389с. – Режимдоступу: <http://www.klex.ru/l>.
25. Селье Г. Стресс без дистресса / Г. Селье. – М.: Прогресс, 1982.
26. Стайнер Дж. Психические убежища. Патологические организации у психотических, невротических и пограничных пациентов / Пер. англ. – М., 2013. – 239 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

27. <http://vprosvet.ru/biblioteka/klinicheskaya-psihiologiya/>
28. http://culonline.com.ua/Books/klinichna_psihologia.pdf
29. <https://postnauka.ru/books/20050>

Викладач _____ М. М. Кулеша-Любінець